

Anonymi Erfordensis (= Roberti Kilwardby ?) Sophisma TANTUM UNUM EST

Sten Ebbesen & H.A.G. Braakhuis

The anonymous collection of sophismata contained in ms Erfurt, Wissenschaftliche Allgemeinbibliothek, CA 4° 328, at ff. 1r-73v, was tentatively attributed to Robert Kilwardby by Grabmann (1940: 41-45). One of us has so grave doubts about this attribution that he has rebaptized the author "Anonymus Erfordensis" (Ebbesen, 1995). The other (Braakhuis), in a forthcoming article, will argue that the author might, indeed, be Kilwardby, and that at any rate the date of composition probably falls within the period during which Kilwardby taught the arts, i.e. about 1240.

Whatever the truth about the attribution, one thing is certain. These are unusually interesting sophismata composed by a first-rate thinker who participated in debates that at one time or another involved some of the best-known philosophers of the thirteenth century (e.g., Roger Bacon, Albert the Great, Thomas Aquinas and Boethius of Dacia). The editors hope in due time to produce a joint edition of all the eighteen sophismata that make up the collection. For the moment, we content ourselves with publishing TANTUM UNUM EST, a detailed analysis of which is presented in Braakhuis (forthcoming).

Literature:

Braakhuis, H.A.G. 1985. 'Kilwardby versus Bacon? The Contribution to the Discussion on Univocal Signification of Beings and Non-Beings found in a Sophism attributed to Robert Kilwardby'. In: Bos, Egbert P. (ed.), *Mediaeval Semantics and Metaphysics. Studies dedicated to L.M. de Rijk...*, Artistarium, Supplementa 2, pp. 111-142. Ingenium: Nijmegen.

Braakhuis, H.A.G. Forthcoming. 'Convertibility of Being and One in a Sophisma attributed to Kilwardby', in: S. Ebbesen & R. Friedman (eds.), Acts of the symposium "The Copenhagen School of Medieval Philosophy", Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab.

Ebbesen, S. 1995. 'Tantum unum est. 13th-century sophismatic discussions around the Parmenidean Thesis.' *The New Schoolman* 72 (1995) 175-199.

Grabmann, M. 1940. *Die Sophismataliteratur des 12. und 13. Jahrhunderts mit Textausgabe eines Sophisma des Boetius von Dacien*. BGPTM 36.1, Aschendorff: Münster.

**Ex Anonymi Erfordensis
(= Roberti Kilwardby?)
Sophismatibus (cod. Erf. Amplon. 4° 328)
Sophisma TANTUM UNUM EST**

ed. S. Ebbesen & H.A.G. Braakhuis

Corpus sophismatis

Problemata

1 De distinctione

2 De veritate et falsitate

3 De modo probandi et improbandi

Determinatio

Ad argumenta

TANTUM UNUM EST.

(E f. 59 a)

Queritur de hoc sophismate.

<Corpus sophismatis>

1.1 Quod probatur sic: unum est; et nichil est quod non sit unum; ergo tantum unum est. Et videtur ibi esse locus a convertibili.

1.2 Aliter etiam potest probari, et in idem redit, sic: unum est; et nichil aliud ab uno est; ergo tantum unum est, per virtutem dictionis exclusive. Quod autem hec sit vera 'nichil aliud ab uno est' patet, quia: quod non est unum, non est; igitur nichil aliud ab uno est. Et sic hec est vera 'nichil aliud ab uno est'.

2. Improbatur autem sic: contra: tantum unum est; non ergo multa sunt, per virtutem dictionis exclusive, quia

multa est aliud <ab> *uno*, et quodlibet aliud removetur per dictionem exclusivam.

3. Ad hoc sophisma respondetur communiter dicendo quod prima duplex est ex eo quod hec dictio 'unum' potest accipi prout est convertibile cum *ente* vel prout est principium numeri.

Si accipiat li 'unum' prout est convertibile cum *ente*, sic prima vera est et sic probatur. Unde hoc modo sicut hec est vera 'tantum ens est', ita hec erit vera 'tantum unum est'.

Si autem accipiat li 'unum' prout est principium numeri, sic prima propositio falsa est // f. 59 b // et sic improbatur. Illa enim via excluderetur multitudo ab entitate, et tunc est sensus: *tantum unum numero*, et tunc sequitur quod plura non sint.

Circa istud sophisma tria possunt queri:
 primum erit de preassignata distinctione,
 secundum erit de veritate et falsitate,
 tertium erit de modo probandi et improbandi.

<Problema 1: De distinctione>

<1.1 De distinctione in se>

1.1.1. Circa primum sic proceditur. Et ostenditur primo quod distinctio bona sit sic:

1.1.1.1 Quecumque cum eisdem convertuntur et ad eadem consequuntur, sunt ad invicem convertibilia; sed *ens* et *unum* sunt huiusmodi, ut probabo; ergo sunt convertibilia. Maior patet de se. Minor patet sic. Et primo quod *ens* et *unum* convertantur, quia: quecumque habent esse, habent esse unum; et quecumque habent esse unum, habent esse; igitur *ens* sive *esse* et *unum* cum eisdem convertuntur. Quod autem ad eadem consequantur patet, nam sequitur: si aliquid habet esse, habet esse unum, et <si> habet esse unum, habet esse; igitur ad eadem consequuntur. Et sic patet minor. Igitur sequitur conclusio: quod *ens* et *unum* convertuntur. Si convertuntur, igitur habemus alteram partem distinctionis, scilicet quod

unum potest accipi ut est convertibile cum *ente*; ex quo convertuntur.

Quod autem sit in minus quam *ens* li 'unum' et ita erit principium numeri probatio (et sic habebitur utrumque membrum distinctionis); arguo sic. Quicquid est inferius inferiore, est inferius superiore; sed unum est huiusmodi, est enim in genere quantitatis, saltem per reductionem; est ergo inferius quantitate, quia non omnis quantitas est una; sed quantitas est inferius ad *ens*; ergo et unum est inferius ad *ens*. Ergo erit non convertibile cum *ente*.

Et prius erat convertibile, ut probatum est. Igitur licet distinguere quod possit esse convertibile vel non convertibile. Sed quod sit non convertibile, hoc non est nisi inquantum est principium numeri, inquantum scilicet est in genere quantitatis. Igitur distinctio bona quod possit sumi sic vel sic.

1.1.1.2 Ad idem. A quocumque habet¹ aliquid suum esse, ab eodem et esse unum. Forma enim dat esse et dat esse unum. Et iterum: a quocumque habet aliquid esse unum, ab eodem habet esse. Unum igitur et *ens* sive esse ab eadem causa causantur et conversim; igitur sunt convertibilia. Igitur *unum* potest sumi ut est convertibile cum *ente*.

Quod autem possit sumi ut principium numeri satis probatum est in precedenti argumento. Et sic patet quod distinctio bona.

1.1.2 Ad oppositum.

1.1.2.1. Quod distinctio nulla sit, immo <*unum*> secundum quod est principium numeri convertatur cum *ente* et sic distinctio nulla, arguo sic. Sicut vult Boetius², quicquid est, ideo est, quia unum numero; igitur quicquid est, necessario est unum numero; sed quod est unum numero, habet in se unitatem que est principium numeri; igitur *unum*, ut est principium numeri, necessario est convertibile cum *ente*; igitur inter ipsa non contingit distinguere.

¹ habet] sumi *add. necnon del. E*

² Cf. *Contra Eutychen* IV, 40; vide etiam Gundissalini, *De unitate*, ed. Correns, BGPM 1,1: 3. 8 - 9.

1.1.2.2.1 Ad idem. Aristotiles in septimo *Metaphisice* assignat diffinitionem unius dicens³ quod unum est quod est indivisum in se, ab aliis autem divisum; sed quicquid est unum numero, est indivisum in se ab aliisque divisum.

1.1.2.2.2 Item. Quicquid est, necessario est indivisum in se, ab aliis autem divisum; igitur quicquid est, unum numero est; et quicquid est unum numero, <est>. Igitur *unum*, ut est principium numeri, et *ens* convertuntur. Inter talia non licet distinguere. Igitur distinctio nulla.

1.1.2.3 Ad idem. Quod // f. 59 va // distinctio nulla. Nichil quod denominative predicatur de ente, est convertibile cum ente; sed *unum* denominative predicatur de ente; igitur non est convertibile. Igitur *unum* non poterit sumi ut est convertibile cum ente. Igitur distinctio nulla. Maior patet, quia: omnis denominatio est ab accidente; omne autem accidens inferius est necessario ad ens; igitur nichil quod denominative predicatur de ente, convertitur cum ente. Et sic patet maior. Minor patet, nam: 'unum' terminus est accidentalis, importat enim de sua significatione unitatem, que est forma denominative dicta sive denominans, sicut albedo; igitur 'unum' denominative dicitur de ente. Et sic patet minor. Igitur sequitur conclusio, scilicet quod distinctio nulla.

1.1.2.4 Ad idem. Quod *unum* <non> convertatur cum ente, et sic alterum membrum perit; igitur distinctio nulla. Nullum inferius convertitur cum suo superiori, sive nullum dividens convertitur cum diviso – ista patet de se; sed unum est inferius ad ens, sive est dividens ens; igitur cum ipso non convertetur. Minor patet, quia: entium⁴ aliud est unum, aliud multa; igitur ens dividitur per unum. Et sic patet minor.

<1.2 De distinctione ad propositum>

Tunc queritur de distinctione ad propositum. Et ostenditur quod distinctio non valeat in proposito.

³ Errat auctor noster, cf. autem *Metaph.* V,6, 1016b 23 -24.

⁴ entium] est *add. necnon exp. E*

Nulla distinctio solvit ad propositum in cuius utroque sensu assignatur falsitas orationis; sed hec est huiusmodi, ut probabo; ergo distinctio nulla est in proposita oratione. Maior patet de se. Minor probatur sic: Non est dubium quod propositio falsa est, secundum quod 'unum' sumitur ut est principium numeri (istud enim supponitur). Sed quod sit falsa, secundum quod *unum* est convertibile cum *ente*, probatio: Sicut se habet significatio specialis ad generalem, sic se debet habere dispositio significationis [etiam] specialis ad dispositionem significationis generalis; sed significatio specialis sic se habet ad generalem quod, ipsa posita, ponitur et generalis – istud patet de se; ergo similiter dispositio significationis specialis supponet dispositionem⁵ significationis generalis. Igitur, si dicatur 'tantum homo est' vel 'tantum unum est', cum hec dictio 'tantum' sit dispositio *hominis* vel *unius* ratione specialis significationis, li 'tantum' supponet virtute qua est dispositio significationis generalis; igitur sensus erit 'tantum homo est' idest: *tantum unus homo est*. Similiter de ista 'tantum unum est', secundum quod *unum* convertitur cum *ente*, dicendo 'tantum ens est' sensus erit: *tantum unum ens est*; sed hec est falsa simpliciter; igitur similiter ista erit falsa 'tantum unum est', secundum quod li 'unum' <convertitur> cum *ente*. Igitur utroque sensu propositio falsa. Quare distinctio nulla erit in proposito.

Ista queruntur de distinctione.

<Problema 2: De veritate et falsitate>

Consequenter queratur de veritate et falsitate.

2.1 Et ostenditur quod prima sit falsa sic:

2.1.1 Omnis propositio in qua superius predicatur de inferiore cum exclusionem sive cum precisione, est falsa – quod patet: hec enim est falsa 'tantum homo est animal', cum ibi predicetur superius de inferiori cum precisione; sed hec est

⁵ supponet dispositionem] dispositionem supponet *scr. necnon inv. E*

huiusmodi 'tantum unum est'; igitur falsa est simpliciter. Minor patet, quia constat quod unum, secundum quod est principium numeri, est inferius ad ens, sicut probatum fuit prius, cum sit in genere quantitatis. Sed quod altera via sit inferius probatio, et sic predicabitur superius de inferiori cum exclusione, et sic propositio erit falsa. 'Unum', quocumque modo accipitur, est terminus accidentalis; significat enim unitatem, que est forma derelicta ex unione forme cum materia, et talis forma est accidentalis. Sed [quod] hoc quod est 'unum' formaliter imponitur ab unitate, quamvis materialiter supponat ens. Cum igitur suum significatum // f. 59 vb // nullo modo possit absolvi ab unitate, et unitas omnino sit inferius ad ens, manifestum quod 'unum', quocumque modo accipitur, erit inferius ad *ens*. Et sic predicatur superius de inferiori, quia *esse* sive *ens* de *uno*, cum exclusione. Igitur propositio falsa.

2.1.2 Tu forsitan responderes quod verum⁶ est quod 'unum' semper imponitur ab unitate; sed unitas est duplex, est enim⁷ quedam unitas essentialis et est altera accidentalis. Unitas accidentalis est que consequitur subiectum constitutum in esse specifico; unitas vero essentialis est que datur alicui per naturam forme que dat esse rei. Et ista unitas est convertibilis cum *ente*, quia forma dat esse et dat unitatem illam; alia vero unitas consequitur totum compositum. Et ita relinquitur adhuc quod *unum* sit convertibile cum *ente*.

2.1.3.1 Sed contra: Si unitas essentialis est que detur per naturam forme: sed forma est tantum potentia in composito, quia solum compositum [non] est ens actu, materia vero et forma sunt in potentia; ergo illa unitas que causatur a principiis, erit unitas in potentia; sed quod est in potentia, non est; ergo illa unitas non erit ens; igitur non convertetur cum *ente*. Igitur pro illa unitate non poterit verificari propositio. Et ita restat quod propositio falsa sit.

2.1.3.2 Ad idem. Quod nulla sit unitas essentialis, et ita relinquetur quod prima falsa. Omnis quantitas sequitur

⁶ verum] unum *E*

⁷ est enim] *iter. E*

compositum per naturam materie; igitur unitas, cum sit quantitas, saltem per reductionem, quia est principium quantitatis, sequetur rem quamlibet compositam per naturam materie; posita ergo unitate in actu, ponetur compositum in actu, cum consequatur totum compositum per naturam materie, et posita unitate in potentia, ponetur compositum in potentia. Si igitur per hanc orationem 'tantum unum est' significetur unitas, ponetur compositum in actu; igitur unum est forma consequens compositum in actu; sed omnis talis⁸ forma est accidentalis; igitur omnis talis unitas accidentalis est et nulla essentialis. Sed nullum accidens convertitur cum *ente*; igitur nulla unitas convertitur cum *ente*. Igitur restat quod prima sit falsa simpliciter⁹.

2.2 Ad oppositum.

2.2.1 Quod prima vera probatio, scilicet quod *unum*, prout est principium numeri sive prout est quantitas, sit convertibile cum *ente*, et sic utroque sensu erit vera¹⁰. Omne habens entitatem habet materiam; sed omne habens materiam habet unitatem; igitur omne habens entitatem habet unitatem que est principium numeri. Et sic omne ens est unum et omne unum est ens. Igitur *unum*, prout est principium numeri, convertitur cum *ente*. Et loquimur in rebus creatis. Maior patet de se, scilicet quod omne habens entitatem habeat materiam. Minor patet sic, quoniam: omne habens materiam habet quantitatem, saltem discretam; sed omnis quantitas discreta necessario habet originem ab unitate, unitas enim est radix et origo quantitatum discretarum; ergo omne habens discretam quantitatem habet unitatem. Et sic patet minor. Et loquimur de unitate que est principium numeri sive secundum quod est quantitas.

2.2.2 Ad idem. Omnis affirmativa convertitur in exclusivam faciendo de predicato subiectum et e converso –

⁸ talis] actus *add. necnon exp. E*

⁹ falsa simpliciter] falsa lectio incerta, post simpliciter fort. una vox (falsa?) *deleta*

¹⁰ vera] materia *E*

quod patet: ista enim 'omnis homo currit' convertitur in istam 'tantum currens est homo'; sed hec est vera 'omne ens est unum' – probatio: oppositum predicati non potest inesse subiecto, hec enim est falsa 'omne ens est multa'; igitur sua conversa in¹¹ // f. 60 a // exclusivam erit vera. Hec igitur erit vera 'tantum unum est'.

<Problema 3:De modo probandi et improbandi>

Tunc queritur de modo probandi et improbandi.

<3.1 De modo probandi>

3.1.1 Et videtur quod iste modus probandi non valeat 'quicquid est, est unum; ergo tantum unum est'. Esto enim quod tantum sint tres homines et sint albi et musici: non sequitur 'quicquid est, est album; ergo tantum album est', nam premissa vera, conclusio tamen falsa est. A simili dico in proposito quod non sequitur 'quicquid est, est unum; ergo tantum unum est'. Et ideo videtur quod modus probandi non valeat.

3.1.2 Ad oppositum. Quod modus probandi bonus sit videtur: Oppositum conclusionis non potest stare cum premissa; ergo propositum sequitur. Probatio assumpte: iste due non possunt simul stare 'quicquid est, est unum' et 'non tantum unum est', quod est oppositum conclusionis. Quod autem non possunt simul stare probatio: 'unum' enim, cum sit terminus accidentalis, idem est quod: 'id quod est unum'; sed iste due 'quicquid est, est unum' et 'non tantum id quod est unum, est' non sunt compossibiles. Igitur patet quod oppositum conclusionis non potest stare cum premissa; ergo propositum sequebatur. Sequitur ergo 'quicquid est, est unum; ergo tantum unum est'. Igitur videtur quod modus probandi bonus.

¹¹ in] iter. in folio sequente E

<3.2 De modo improbandi>

Tunc queritur de modo improbandi.

3.2.1 Et ostenditur quod modus improbandi non valeat. Dictio exclusiva non excludit aliquid a subiecto ratione generalis significationis, sed tantum ratione specialis. Et ratio huius est quia subiectum se subicit predicatorum ratione specialis significationis, non ratione generalis. Dictio autem exclusiva excludit a subiecto secundum quod se subicit. Unde non sequitur 'tantum homo; non ergo homines'; quia 'homo' et 'homines' differunt solum penes generalem significationem, scilicet penes singularem numerum et pluralem; sed 'unum' et 'multa' non differunt nisi penes significationem generalem; sicut igitur non sequitur 'tantum homo; non ergo homines', ita non sequetur 'tantum unum; non ergo multa'. Igitur modus improbandi nullus est.

3.2.2 Ad oppositum. Quod modus improbandi bonus sit videtur. Magis differunt unitas et multitudo quam multitudo et multitudo; sed dictio exclusiva adiuncta minori multitudini excludit maiorem, sequitur enim 'tantum duo; non ergo tria'; igitur dictio exclusiva adiuncta unitati excludit multitudinem. Ergo sequetur 'tantum unum; non ergo multa'. Igitur modus improbandi bonus est.

<Determinatio>

Ad istud sophisma diversi diversimode respondent.

<Prima opinio>

Quidam enim dicunt primam esse duplicem, hanc scilicet 'tantum unum est', sicut dicebatur prius, ex eo scilicet quod hoc quod est 'unum' potest accipi prout est convertibile cum *ente*, vel prout est principium numeri.

Et ratio eorum talis est. Nam: *unum*, secundum quod est principium numeri, addit¹² quandam discretionem supra *ens*, secundum vero quod est convertibile cum *ente*, non addit aliquam discretionem supra *ens*; et idcirco sicut hec est vera 'tantum ens est', ita hac via hec erit vera 'tantum unum est'. Alio vero sensu, scilicet secundum quod est principium numeri, falsa est propositio; tunc enim sequeretur quod multa non essent, sicut visum fuit prius, cum tunc importet li 'unum' discretionem.

Sed istud nichil est, quoniam nullatenus potest accipi *unum* quin supposita *unius* et *entis* convertantur. Equalia enim sunt supposita entis et unius. // f. 60 b // Unde convertibilitas *entis* et *unius* attenditur penes eorum supposita, non penes eorum significata. Unde significatum *unius* differens est a significato *entis*, per se loquendo de significato *unius* saltem, sicut significatum superioris differt a significato inferioris, vel saltem sicut significatum anologi a significato suppositi anologati. *Ens* enim anologum est ad substantiam et accidens, et *unum* suppositum est huius anologati, quod est accidens. *Unum* tamen includit in se significatum entis, tum quia significatum *unius* est per modum concretionis, tum quia inferius est ad *ens*. Illud enim a quo formaliter imponitur *unum* ad significandum est natura discretionis, per <quam> quidem discretionem *unum* reducitur ad naturam quantitatis tanquam principium ad principiatum. Propter hoc igitur impossibile est quod significatum *unius* et *entis* sint convertibilia. Quia vero illa natura discretionis, quam importat *unum*, reperitur in quolibet supposito *entis*, sicut ostensum fuit prius per quandam rationem, idcirco eorum convertibilitas attenditur quoad supposita. Et ideo *unum* semper est convertibile¹³ cum ente quoad supposita, etiam secundum quod est principium numeri, accipiendo ipsum inquantum significat aliquid finitum. Et ideo distinctio nulla, quia semper

¹² addit] iter. necnon exp. E

¹³ convertibile] convertibiliter E

erit convertibile¹⁴ cum *ente* le 'unum', saltem quoad supposita. Idcirco concedende sunt rationes ostendentes ipsam non valere.

<Altera opinio>

Aliter dicitur ab aliis¹⁵ quod hec est duplex 'tantum unum est' ex eo quod hec dictio 'tantum' potest facere exclusionem suam ab hoc quod est unum ratione forme substantialis vel ratione forme accidentalis. Si fiat exclusio ratione forme substantialis, hoc modo propositio vera est, et sic probatur, et hoc modo non tenet improbatio, et hoc modo est sensus: *tantum ens sub unitate est*. Si autem fiat exclusio ratione forme accidentalis, sic propositio falsa est, et sic non tenet probatio, sed hoc modo valet hec improbatio 'non ergo multa sunt'.

Et hoc confirmant per simile. Esto enim quod sint tantum tres homines et sint albi et musici et currant, ista propositio 'tantum album currit' distinguenda est ex eo quod potest fieri exclusio, ut dicunt, gratia forme substantialis vel accidentalis. Si fiat exclusio ratione forme substantialis, sic hec est vera, ut dicunt, 'tantum album currit'. Si vero fiat exclusio ratione forme accidentalis, sic falsa est. Tunc enim sequitur 'non ergo musicum currit'; quod manifeste falsum est per positionem. Consimiliter dicunt quod hec est distinguenda 'tantum unum est'.

Sed istud nichil est. Quia, sicut visum est in hoc sophismate SI TANTUM PATER EST, NON TANTUM PATER EST, distinctio ista non habet locum in termino uno. Oporteret enim ad hoc quod liceret distinguere quod esset terminus compositus ex termino significante substantiam generalem et ex termino accidentali significante accidens [sive album] speciale. *Unum* autem non est huiusmodi; et ideo in proposito non tenet huiusmodi distinctio. Supposito etiam quod in termino *uno* liceret distinguere, adhuc non valeret distinctio

¹⁴ convertibile] convertibiliter E

¹⁵ Cf. Petri Hispani, *Synkategoreumata*, ed. de Rijk, 112 (14).

de hoc termino 'album', cum dicitur 'tantum album currit', quia: nichil quod vere predicatur de incluso, potest removeri ab illo per dictionem exclusivam; sed *musicum* vere predicatur de incluso, scilicet de albo, – hec enim vera est 'album est musicum'; igitur li 'musicum' non excluditur per dictionem exclusivam. Quocumque ergo modo fiat exclusio, numquam excluderetur le 'musicum'. Quod autem et 'musicum' vere predicatur de albo patet, quia: quamvis musica (// f. 60 va //) in abstractione non predicatur de albedine in abstractione, ipsa tamen, ut est in concretionem significata, poterit predicari de albedine in concretionem significata, quia sunt unum in subiecto per positionem. Et ideo hec est vera 'album est musicum'. Si igitur sic est quod de virtute sermonis non possit fieri exclusio nisi secundum quod in concretionem significantur et non in abstractione, nullo modo excludetur le 'musicum'.

<Tertia opinio>

Aliter autem dicitur ab aliis¹⁶ quod prima duplex est ex eo quod hoc quod est 'unum' potest dicere unitatem essentialem vel accidentalem. Si dicat unitatem essentialem, sic vera est, et sic probatur. Si autem dicat unitatem accidentalem, sic falsa est, et sic improbat.

Sed istud nichil est. Tum propter hoc quod 'unum' semper importat unitatem accidentalem, nam, sicut visum est: omnis forma consequens compositum constitutum in esse specifico est forma accidentalis; *unum* autem est huiusmodi; et ideo semper significat unitatem accidentalem. Tum etiam propter hoc quod omnis unitas essentialis est in potentia; *unum* autem semper importat unitatem in actu. Tum etiam propter hoc quod utroque sensu distinctionis contingit probare et improbare sophisma.

Quod patet sic: hec enim 'quicquid est, est unum' vera est, secundum quod li 'unum' dicit unitatem accidentalem; quolibet enim eius singularis vera est. Similiter vera est, etiam

¹⁶ Cf. Petri Hispani, *Synkategoreumata*, ed. de Rijk, 110 - 112 (12 - 13).

secundum quod dicit unitatem essentialem; quicquid enim est, est ens.

Item contingit improbare utroque sensu. Sequitur enim [quod] secundum ipsos 'tantum unum; non ergo multa', secundum quod li 'unum' dicit unitatem accidentalem. Quod autem sequatur, secundum quod dicit unitatem essentialem, probatio: Que est comparatio unitatis accidentalis ad multitudinem accidentalem, eadem est comparatio unitatis essentialis ad multitudinem essentialem; sed dictio exclusiva addita unitati accidentali excludit multitudinem accidentalem, sicut visum est; ergo similiter dictio exclusiva addita unitati essentiali excludet multitudinem essentialem. Sequitur <ergo>, quocumque modo accipiatur li 'unum', sive dicat unitatem essentialem sive accidentalem, 'tantum unum; non ergo multa'.

Et ita improbatur propositio utroque sensu. Similiter probatur, secundum quod visum est. Igitur manifestum est quod talis distinctio non valet. Et ideo sic dicentes nichil dicunt.

<Quarta opinio>

Aliter autem dicitur ab aliis, et satis probabiliter, quod hoc quod est 'unum' semper dicit unitatem accidentalem et numquam essentialem. Nam quocumque modo accipiatur li 'unum', semper est in genere quantitatis, saltem per reductionem. Importat enim semper unitatem que est principium numeri. Sed adhuc distinguenda est propositio, nam huiusmodi unitas accidentalis dupliciter potest accipi sive considerari: vel ut est absoluta vel ut est respectiva. Et ideo li 'unum' potest significare unitatem absolutam vel respectivam. Et appellatur unitas absoluta que est dispositio subiecti cuius est dispositio, absolute; sicut enim *album* est dispositio subiecti absolute, ita similiter unitas absoluta. Unitas vero respectiva est que non est in subiecto cuius est dispositio, absolute sed respectu predicati. Et hoc est quod solet dici per alia verba quod hoc quod est 'unum' potest sumi ut signum vel ut adiectivum. Si ut signum, sic importat unitatem respectivam; si ut adiectivum, sic importat unitatem absolutam. Et non solum intelligenda est hec distinctio in hoc quod est 'unum', quod est

principium numeri, sed in quolibet termino numerali. Visum (// f. 60 vb //) enim est superius, in hoc sophismate SI TANTUM PATER EST, quod quolibet dictio numeralis potest accipi ut cathegorema vel ut syncathegorema.

Dicunt igitur quod si li 'unum' dicat unitatem absolutam (sive accipiatur ut cathegorema, sive ut adiectivum; quod idem est), sic hec est vera 'tantum unum est', et ista via tenet probatio. Unde sicut 'homo' et 'homines' non repugnant, ita ista via non repugnant 'unum' et 'multa', quia hac via 'unum' est terminus communis sicut 'homo'¹⁷. Et hac via non tenet improbatio. Sicut enim non sequitur 'tantum homo, non ergo homines', ita hac via non sequitur 'tantum unum; non ergo multa'. Si autem li 'unum' dicat unitatem respectivam (sive sumatur ut syncathegorema, sive ut signum; quod idem est), sic prima falsa est. Et hoc modo sequitur 'tantum unum; non ergo multa'. Et hac via non tenet probatio, quia assumpta falsa est, hec scilicet 'quicquid est, est unum'.

Et si probaretur quod immo vera est, quia quolibet eius singularis vera est, –

dicunt quod non valet huiusmodi probatio, quia li 'unum', prout est signum, facit subiectum stare pro quodam particulariter sumpto, nec aliquo modo potest confundi per signum precedens. Dicunt igitur quod non valet istud argumentum 'hoc ens est unum; illud ens est unum; et sic de singulis; ergo quicquid est, est unum', immo est hic fallacia figure dictionis a pluribus determinatis ad unam, sicut esset hic 'animal est Sortes; animal est Plato; ergo animal est Sortes et Plato'. Et ideo dicunt quod hac via non tenet probatio.

<Quinta opinio>

Aliter autem potest dici quod hec propositio 'tantum unum est' falsa est, quocumque modo sumatur li 'unum', sive ut signum, sive ut adiectivum. Et ratio huius est, quia nullo sensu potest accipi *unum*, quin ei repugnet multitudo accidentalis vel tamquam oppositum vel tamquam disparatum. Et signum huius est, nam: hec vox 'unum'

¹⁷ homo] homines E

imposita fuit ad significandum per modum singularitatis nec potuit habere plurale, eoquod multitudo actualis per plurale importata omnino repugnabat rei significate per hoc quod est 'unum'. Et ideo, quocumque modo sumatur li 'unum', sequitur 'non ergo multa'. Propter hoc falsa est propositio et concedenda est improbatio.

Ad probationem autem dicendum quod non sequitur 'quicquid est, est unum; ergo tantum unum est', quia: premissa vera, conclusio autem falsa; ex vero autem non sequitur nisi verum.

Et si opponatur quod immo sequitur, quia: bene sequitur 'quicquid est, est homo; ergo tantum homo est', similiter 'quicquid est, est album; ergo tantum album est'; ergo a simili sequetur 'quicquid est, est unum; ergo tantum unum est', –

dicendum quod non est simile, quia cum dicitur 'quicquid est, est homo', iste terminus 'homo' habet oppositum sibi conveniens in modo significandi, quod idem oppositum potest participare idem predicatum quod est 'esse', sub eodem modo significandi sub quo 'homo' participat, scilicet sub modo singularitatis, et tale oppositum est sicut 'asinus' vel (// f. 61 a //) 'capra' vel aliquid huiusmodi. Et ideo, quia per istam orationem 'quicquid est, est homo' significatur adequatio huius predicatorum quod est 'esse', cum hoc subiecto quod est 'homo', vel saltem significatur huiusmodi predicatum esse ut in minus, idcirco per istam orationem precindebatur quodlibet aliud ab homine quod potuit participare hoc predicatum quod est 'esse', ab eius participatione; et istud significatur per hanc orationem 'tantum homo est'; et ideo sequitur 'quicquid est, est homo; ergo tantum homo est'. Similiter 'quicquid est, est album; ergo tantum album est'. Sic autem non est de hoc quod est 'unum', et de hoc quod est 'multa', quod est eius oppositum, quia oppositum *unius*, scilicet *multa*, non potuit participare istud predicatum quod est 'esse', sub eodem modo significandi sub quo participabat li 'unum', immo sub alio, quia sub modo pluralitatis, 'unum' vero sub modo singularitatis. Et ideo, quia per istam orationem 'quicquid est, est unum' non precinditur aliquid a participatione huius predicatorum quod est 'esse', nisi quod potuit participare ipsum sub modo singularitatis, 'multa'

autem non est huiusmodi, idcirco non sequitur 'quicquid est, est unum; ergo tantum unum est'. Unde iste due non repugnant 'quicquid est, est unum' et 'multa sunt'. Et ideo per istam 'quicquid est etc.' non removetur ista 'multa <sunt>'. Iste tamen due repugnant 'tantum unum est' et 'multa sunt'.

Si iterum opponatur quod immo videtur adhuc quod prima sit vera, nam: 'unum', ut prius visum est¹⁸, quocumque modo accipiatur, etiam prout est principium numeri, adminus ut est adiectivum – loquor semper <in rebus creatis> –, est convertibile cum *ente*; igitur sicut hec est vera 'tantum ens est', ita hec debet esse vera 'tantum unum est', –

dicendum est ad hoc quod quamvis *unum* et *ens* convertantur, tamen ab uno ad alterum cum dictione exclusiva non tenet argumentum. Et ratio huius est quia opposita eorum non convertuntur. Quod patet per simile. Esto enim quod duo homines currant tantum et de qualibet <alia> specie animalis currat unum animal tantum, sicut unus asinus et similiter de aliis: iste propositiones convertuntur 'duo homines currunt' et 'duo animalia rationalia currunt', non tamen valet argumentum ab uno ad alterum cum dictione exclusiva, supposito quod fiat exclusio specialis. Hec enim est vera 'tantum duo homines currunt', quocumque modo fiat exclusio, sive ratione forme substantialis sive accidentalis; hec autem falsa est 'tantum duo animalia rationalia currunt', supposito quod fiat exclusio specialis et ratione forme substantialis, quia sequeretur 'non ergo duo animalia irrationalia mortalia currunt'; quod falsum est per positionem. Causa autem quare impeditur iste processus est eoquod opposita istorum convertibilium non convertuntur. Similiter est in proposito, quia quamvis *unum* et *ens* convertantur, tamen ab uno ad alterum non valet argumentum cum dictione exclusiva. Et ideo, licet hec sit vera 'tantum ens est', hec tamen poterit esse falsa 'tantum unum est', propter hoc quod opposita *entis* et *unius*, que sunt *non ens* et *multa*, non convertuntur. Et ideo restat quod hec sit falsa 'tantum unum est'.

¹⁸ Cf. *supra*, 2.2.1

<Opinio auctoris>

Iste due ultime positiones satis sunt probabiles et satis (// f. 61 b //) possunt sustineri.

<Ad argumenta>

Hiis visis, potest de facili responderi ad argumenta.

<Ad argumenta de distinctione>

Ex quo igitur concessum est quod distinctio nulla est, respondendum est ad argumenta probantia ipsam esse bonam.

Ad 1.1.1.1 Quando igitur tu dicebas primo "quicumque cum eisdem convertuntur et ad eadem consequuntur, sunt convertibilia", bene concedo quod *ens* et *unum* sunt convertibilia quoad supposita, accipiendo le 'unum' ut est adiectivum et etiam ut est principium numeri. Tamen quoad essentiam et naturam non sunt convertibilia, nam quoad essentiam et naturam *unum* necessario reponitur in genere quantitatis, et ideo quoad essentiam et naturam inferius est ad *ens*. Et hoc patet per simile. Esto quod sint tantum tres homines ita quod nichil aliud sit et sint albi: tunc *album* et *ens* convertuntur quoad supposita, tot enim sunt supposita *entis* et *albi*; tamen quoad essentiam et naturam non convertuntur, quia *album* est in <predicamento> qualitatis, qualitas autem inferius est ad *ens*. Eodem modo dico in proposito.

Ad 1.1.1.2 Per hoc idem solvitur ad secundum argumentum. Probatum enim <est> quod convertantur *ens* et *unum*. Et hoc concedimus quoad supposita; tamen quoad essentiam et naturam non convertuntur, sicut dictum est.

Et sic patet solutio ad argumenta de distinctione.

<Ad argumenta probantia primam esse veram>

Sed tunc, ex quo concessum est quod prima falsa secundum unam positionem, respondendum est ad argumenta probantia ipsam esse veram.

Ad 2.2.1 Et primo ad primum. Concedendum est igitur quod *unum*, prout est principium numeri, convertibile est cum *ente*. Sed non propter hoc propositio vera est, quia li

'unum' adhuc potest sumi ut cathegorema vel ut syncathegorema. Et ideo propositio secundum hoc adhuc distinguenda est; si teneatur ut cathegorema, vera est; si ut syncathegorema, falsa est, sicut visum est in penultima positione.

Ad 2.2.2 Ad aliud argumentum respondendum sicut ad argumentum probationis, sustinendo quod propositio falsa est. Quamvis enim iste convertantur 'omne ens est unum' sive 'quicquid est, est unum', tamen ab una ad alteram cum dictione exclusiva non tenet argumentum. Causa dicta fuit in solutione propositionis¹⁹. Si autem sustineamus primam esse duplicem, sicut visum est, argumentum procedit secundum quod li 'unum' sumitur ut adiectivum et non ut signum.

<Ad argumenta de modo probandi et improbandi>

Ad 3.1.1 Argumentum probans modum probandi non valere concedendum est, sustinendo quod prima falsa est, vel secundum quod li 'unum' sumitur ut signum. Sed ad ipsum respondendum secundum quod li 'unum' sumitur ut adiectivum. Dicendum igitur quod bene sequitur 'quicquid est, est album; ergo tantum album est', retenta ypothesi, et ideo similiter sequitur 'quicquid est, est unum; ergo etc.'. Unde cum tu dicebas quod conclusio falsa est, hec scilicet 'tantum album est', dico quod istud falsum, immo vera est.

Et <si> tu dices: sequitur²⁰ 'tantum album; non ergo musicum', faciendo exclusionem ratione forme accidentalis, –

dicendum quod numquam excluditur le 'musicum', nam, sicut visum fuit: nichil quod vere predicatur de incluso, potest excludi per dictionem exclusivam; 'musicum' autem sub tali modo significandi vere predicatur de albo, – hec enim vera est, retenta ypothesi, 'album est musicum'; et ideo nullo modo excludetur le 'musicum'. Et idcirco hec erit vera 'tantum album est'. Consimiliter est in proposito. (// f. 61 va //) Et ideo hac via sequetur 'quicquid est, est unum; ergo tantum unum est'. Et ideo hac via modus probandi bonus est.

¹⁹ propositionis] probationis E

²⁰ sequitur] *add. sup. lin. E*

Ad 3.1.2 Argumentum in oppositum concedendum est, secundum quod li 'unum' sumitur ut adiectivum. Sed ad ipsum respondendum est, secundum quod sumitur ut signum vel secundum quod sustinemus primam esse falsam²¹. Dicendum igitur quod, quando tu dicis quod oppositum conclusionis non potest stare cum premissa, dicendum quod falsum. Unde dicendum quod iste sunt compossibiles 'quicquid est, est unum' et 'non tantum id quod est, unum est' sive 'non tantum unum est'. Nam ista 'non tantum unum est' sive 'non tantum id quod est, unum est' duas habet causas veritatis: vel quia multa sunt, et ita non tantum unum est, vel quia nichil habens unitatem est, et ita non tantum unum est; et pro altera vera est, scilicet pro prima, et non repugnat premissae²². Iste enim non repugnant 'quicquid est, est unum' et 'multa sunt'. Et ideo oppositum conclusionis potest stare cum premissa. Et ideo non valet argumentum.

Ad 3.2.1 Argumentum autem probans modum improbandi non valere concedendum est, secundum quod li 'unum' sumitur ut adiectivum. Sed sustinendo quod prima falsa, respondendum est ad ipsum. Dicendum igitur quod 'unum' et 'multa' differunt non solum in generali significatione sed etiam in speciali, sicut visum fuit prius in solvendo. Unitati enim omnino repugnat multitudo actualis importata per plurale. Et ideo non valet argumentum.

Et quod tu dicebas "sicut non sequitur 'tantum homo; non ergo homines', ita non sequitur 'tantum unum; non ergo multa'", dicendum quod non est simile, quia 'homo' et 'homines' conveniunt in re significata, differunt solum in modo significandi <sive> in significatione generali, sed 'unum' et 'multa' non solum differunt in modo significandi, sed etiam in re significata, sicut visum fuit prius.

Ad 3.2.2 Argumentum in oppositum concedendum est, sustinendo quod prima falsa est, vel secundum quod li 'unum' sumitur ut signum. Sed non valet secundum quod li 'unum' sumitur ut adiectivum. Nam hac via unitas importata

²¹ falsam] falsa add. necnon exp. E

²² premissae] prime E

per ipsum non repugnat multitudini. Et quod ergo dicis quod magis differt unitas a multitudine quam multitudo a multitudine, dicendum quod falsum est. Nam: secundum quod li 'unum' sumitur ut adiectivum, unitas importata per ipsum multiplex est, et ita potest fieri multitudo; sed multitudo actualis minor non potest multiplicari ita quod fiat equalis maiori; et ideo magis differt multitudo²³ a multitudine quam unitas a multitudine hac via.

Vel aliter possumus dicere quod bene verum est quod magis differt unitas a multitudine quam multitudo a multitudine. Sed quando tu dicis ulterius quod dictio exclusiva addita minori multitudini excludit maiorem; ergo addita unitati excludet multitudinem, dicendum quod bene teneret, si unitas et multitudo compararentur ad idem predicatum, sicut multitudo maior et minor. Sic autem non est, nam unitas comparatur ad hoc predicatum 'est', multitudo vero ad hoc predicatum 'sunt'. Cum igitur dictio exclusiva addita unitati non excludat oppositum nisi respectu eiusdem predicati, manifestum quod dictio exclusiva adiuncta unitati non excludet multitudinem, quamvis adiuncta minori multitudini excludat maiorem. Et ideo non valet argumentum.

Et sic patet solutio ad omnia quesita de isto sophismate.

²³ multitudo] quam *add. necnon exp. E*